

JUSSI SAUKKONEN
17.2.1905 – 6.4.1986
IN MEMORIAM

Varhaiskevällä levisi tieto, että kouluneuvos Jussi Saukkonen oli siirtynyt täältä ikuisuuteen. Hän oli vastikään ennättänyt viettää 81. syntymäpäiväänsä. Inhimillisesti katsoen hän oli kokonaisuutena ottaen tehnyt rikkaan päivätyön.

Syyt siihen, että juuri Siirtolaisuusintituutilla on erityistä aihetta muistaa hänen aikaansaannoksiaan instituutin hyväksi, liittyvät sen valtuuskunnan historiaan. Kouluneuvos Saukkonen oli instituutin perustajajäseniä vuodelta 1974 ja alusta alkaen pitkään, vuosina 1974-1982, valtuuskunnan varapuheenjohtajana.

Verrattomasti tärkeämpää oli kuitenkin kouluneuvos Saukkosen osuus Siirtolaisuusintituutin perusajatuksen ja sen toteuttamiseen liittyvän ideologian realisoimisessa. Ennen instituutin syntymä, vuonna 1973, kävimme Olavi Koivukankaan, joka silloin oli Turun Yliopiston yleisen historian laitoksen assistenttina, kanssa perustajajäseniä koostamamme Suomi-Amerikka Yhdistyksen Liiton silloisen puheenjohtajan (1968-1982) kouluneuvos Jussi Saukkosen luona SAYL:n toimistossa Helsingissä selostamassa instituutin perustamisasiaa ja pyytämässä hänen yhteisöään siihen mukaan. Liitto, joka oli toiminut 30 vuotta perustamisestaan (1943) lähtien Suomen ja Yhdysvaltain ystävyys- ja kulttuurisuhteiden hyväksi, oli puheenjohtajansa ilmoituksen mukaan heti valmis liittymään instituutin perustajajäseniin. Näin tapahtuikin muiden perustajajäsenten ohella jo seuraavana vuonna perustamiskokouksessa Turun Yliopistossa. Siten SAYL tuli osuudellaan merkittävästi lisäämään instituutin moniarvoisuutta juuri kulttuuritoimin-

nan sektorilla.

Vielä merkittävämpi Jussi Saukkosen osuus tuli olemaan sen johdosta, että samana syksynä, 21.11.1974, opetusministeriö ryhtyi toimenpiteisiin, että Suomi osallistuisi Yhdysvaltain edessä olevaan 200-vuotismuistojuhlaan. Opetusministeriö asetti erityisen toimikunnan, joka otti nimekseen "USA Bicentennial Finnish Committeén". Ministeriö kutsui sen puheenjohtajaksi SAYL:n puheenjohtajan, joka itse oli kymmentä vuotta aikaisemmin ollut opetusministerinä (1964-1966) ja siten hyvin monipuolisesti perehtynyt tähän kulttuuritoiminnan sektoriin. Samalla opetusministeriö kutsui muiden tähän liittyvien kulttuurialojen edustajien ohella allekirjoittaneen "Bicentennial Committeén" jäseneksi ja näin alkoi konkreettinen yhteistoiminta opetusministeriön ja instituutin välillä tämän komitean välityksellä.

Komitean kokouksissa, jotka säännöllisesti pidettiin SAYL:n huonetiloissa Helsingissä, ideoitin ja valmisteltiin komitean päättämät lukuisat ideat ja niihin liittyvät hankkeet. Näistä yhdeksi kaikkein merkittävimmistä ja pysyvän arvon omaavista nousi juhlat kruunaava Juhlakirja, jonka nimeksi Siirtolaisuusintituutin valtuuskunnan puheenjohtaja professori Jorma Pohjanpalon keksimä parolli "Old Friends-Strong Ties" hyväksyttiin. Juhlakirjan toimituskunnan muodostivat komitean määräämät neljä henkilöä, joista yksi oli Jussi Saukkonen. Sen julkaisi Siirtolaisuusintituutti.

Juhlakirja valmistui määräaikaan 4.7.1976 mennessä ja sen numeroidut ensi kappaleet ojennettiin Tasavallan Presidentti Urho Kekkoselle ja Ulko-

ministeri Kalevi Sorsalle, jotka edelleen välittivät kappaleet Yhdysvaltain Presidentille Gerald Fordille ja Ulkoministeri Henry Kissingerille. Myös juhla­kirjan kirjoittajakunta oli asian luonteesta johtuen mahdollisimman moniarvoinen. Siihen kuului 14 henkilöä, joista 5 oli amerikasucmalaista ja 9 kotisuomalaista, heistä arvovaltaisimmat Tasavallan Presidentti ja Ulkoministeri. Niin ikään yhtenä kirjoittajana oli Jussi Saukkonen.

Juhlakirjan syntytahtuman juuret palautuivat Presidentti Urho Kekkoseen. Hän oli loppuvuodesta 1970 käymässä Yhdysvalloissa ja siellä New Yorkissa (30.10.1970 päiväämässään) kirjeessä professori L.A. Puntilalle hän kertoi tavanneensa amerikansuomalaisia, jotka kysyivät miten Suomi aikoi osallistua muutaman vuoden päästä vietettäviin Yhdysvaltain itsenäisyyden 200-vuotis­juhliin. He kertoivat hänelle, että "eräs itsenäisyys­julistuksen allekirjoittajista, nimittäin John Morton, on ollut suomalainen, ja että kun itsenäisyys julistettiin ainoastaan yhden äänen enemmistöllä, niin juuri Mortonin äänestäminen itsenäisyyden puolesta oli tavallaan ratkaiseva teko".¹ Professori Puntila, joka oli Suomen Historiallisen Seuran tutkijajäsen, lähetti kirjeen edelleen tälle seuralle pyynnöllä, että se ryhtyisi tarpeellisiin toimenpiteisiin. Seura esittikin kysymyksen tutkijajäsenilleen ja pyysi heiltä ehdotuksia. Niitä saapuikin määrään­aikaan mennessä muutamia, joista Seuran asetta­ma toimikunta valitsi sopivimpana pitämänsä teke­mäni ehdotuksen. Seuran hallitus hyväksyi yksi-

1) Kirje painettu myöhemmin, Urho Kekkonen, Kirjeitä myllystäni 2. 1968-1975. Keuruu 1976, s. 77-79.

mielisesti valinnan, mutta totesi samalla, että Seuran varat eivät riitä sen mukaisen hankkeen toteuttamiseen. Näine eväineen se kääntyi opetus­ministeriön puoleen. Sen siirrettyä asian Bicentennial-toimikuntaan, tämän puheenjohtaja Jussi Saukkonen kannatti sitä ja niin päätettiin, että Juhlakirja hyväksytään ohjelmaan opetusministeriön taatessa perusrahoituksen. Runsaan työn tuloksena oli sitten "Old Friends-Strong Ties" -juhlakirja. Saavutuksen pysyvään arvon luomisessa on Jussi Saukkosen osuus nähtävä merkittävänä panoksena.

Jussi Saukkosen tunsin hänen elämänsä vaihei­den monista käännteistä. Tuttavuutemme alkoi jo sodan aikana virkaveljeytenä Päämajassa, jatkui sitten sotien päätyttyä professori Arvi Korhosen perustamassa Helsingin Yliopiston yleisen historian lisen­siaattiseminaarissa, eräänlaisen huippunsa se saavutti Jussi Saukkosen ollessa opetusministerinä, jolloin itse olin Valtion humanistisen toimikunnan jäsenenä ja saattoimme yhteistoiminnan avulla edistää maassamme harjoitettavaa historiantutkimusta. Yhteistyö jatkui sitten, kuten edellä olen selostanut, Siirtolaisuusinstituutin puitteissa yhtä­jaksoisesti lähes vuosikymmenen. Se osoittaa, mikä merkitys on hyvillä henkilökohtaisilla ja luot­tamuksellisilla suhteilla ei yksin suoranaisen kansakäymisen vaan laajemmaltikin asiain eteenpäin viemisen kannalta.

Puolestani muistelen kiitollisuudella Jussi Saukkosta tästä ystävyyydestä.

Turussa 21.4.1986

Vilho Niitemaa

Siirtolaisuusinstituutin

valtuuskunnan puheenjohtaja